

Universitätsbibliothek Wuppertal

Avctores Latinae Lingvae In Vnvm redacti corpvs

Godefroy, Denis

[Genevae], 1585

Liber VI

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-85](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-85)

Anastasius an. xvij. Fulgentius Episcopus
prædicatur. VMDccxij.

Iustinus an. vij. Acephalorum hæresis abdi-
catur. VMDccxxj.

Iustinianus xxix an. Vvandali in Africa à Be-
lisario extinguntur. VMDcclx.

Iustinus an. xj. Armenij fidem Christi susci-
piunt. VMDcclxxj.

Tiberius, an. vij. Longobardi Italiam capiunt.
VMDcclxxvij.

Maurit^o an. xxj. Gothi catholici effecti sunt. 10
VMDccxcix.

Focas an. viij. Romani cæduntur à Persis.
VMDcccvj.

Eraclius an. xxvij. Residuum sextæ ætatis tem-
pus Deo soli est cognitum. Colligitur om-
ne tempus ab exordio mundi vsque in
præsentem annum decimum gloriosissi-
mum principis, qui est Eracl^o. VMDccclvij.

Huius quarto & quinto religiosissimi prin- 20
cipis Silebuti, in Hispania Iudæi baptizant.
Quarum decursus per generationes & re-

gna: primus ex nostris Iulian^o Africanus sub
Imperatore Marco Aurelio Antonino, si-
plicitis historiæ stilo elicit. dehinc Eusebius
episcopus Cæsariensis: atque sanctæ memo-
riæ Hieronymus presbiter, chronicorum ca-
nonem multiplicem ediderunt, Historiam
regnis simul & temporibus ordinatam. De-
hinc alij atque alij inter quos præcipue Vi-
ctor Turonensis ecclesiæ Episcopus recensit-
is priorum historiis gesta sequentium æta-
tum vsque ad consulatum Iustini iunioris
imperatoris expleuit. Horum nos temporum
summam ab exordio mundi ad Augusti He-
raclij Imperatoris vel Sumptilani regis
Gottorum, quanta potuimus breuitate nota-
uimus tempora, adiacente è latere descenden-
dente linea temporum cuius indicio summa
præterita seculi cognoscatur.

20 *Sequentia habentur in quodam codice exciso
ante titulum, De discretione temporum: In ma-
nuscriptis vero exemplaribus non leguntur.*

ISIDORI HISPAN- LENSIS EPISCOPI, ORIGI- NUM SIVE ETYMOLOGIARVM

LIBER VI.

Capita libri sexti.

- 1 De nouo & veteri testamento.
- 2 De scriptoribus & vocabulis sanctorum li-
brorum.
- 3 De bibliothecis.
- 4 De interpretibus.
- 5 De eo qui primum Roman libros aduexit.
- 6 Qui apud nos bibliothecas instituerunt.
- 7 Qui multa scripserunt.
- 8 De generibus opusculorum.
- 9 De ceteris.

- 10 De cartis.
- 11 De pergamenis.
- 12 De libris conscribendis.
- 13 De librorum vocabulis.
- 14 De libris & eorum instrumentis.
- 15 De canonibus euangeliorum.
- 16 De canonibus conciliorum.
- 17 De cyclo paschali.
- 18 De reliquis festiuitatibus.
- 19 De officiis.

LIBER SEXTVS DE VE- teri & nouo testamento.

Etus testamētum ideo dicitur:
quia veniente nouo cessauit.
de quo Apostolus meminit,
dicens: Verera transferunt,
& ecce omnia facta sunt no-
ua. Testamentum autem no-
uum ideo nuncupatur, quia innouat. Non e-
nim illud discunt, nisi homines renouati ex
vetustate per gratiam, & pertinentes iam ad

testamentum nouum: quod est regnum cæ-
lorum. Hebræi autem vetus testamentum,
Esdra auctore, iuxta numerum literarum sua-
rum, viginti duobus libris accipiunt: diui-
dentes eos in tres ordines, legis scilicet, & pro-
phetarum, & agiographorum. ¶ Primus ordo le-
gis in quinque libris accipitur: quorum pri-
mus est Beresith, quod est Genesis, secundus
Veelle Semoth, quod est Exodus, tertius Vai-
era, quod est Leuiticus, quartus Vaiedabber:
quod est Numeri, quintus Elle addebarim,
quod est Deuteronomium. Hi sunt quinque li-

bri Moysi: quos Hebræi *Thorat* vocant, Latini legem appellant. Propriè autem *lex* appellatur: quæ per Moysen data est. ¶ Secundus est *prophetarum* in quo continetur libri octo, quorum primus Iosue Ben Nun: qui Latine *Iesu Naue* dicitur, secundus Sophetim, quod est *Judicum*, tertius *Samuel*, qui est Regum primus, quartus *Malachim*, qui est *Regum secundus*, quintus *Esaias*, sextus *Jeremias*, septimus *Ezechiel*, octauus *Tariffra*: qui dicitur *duodecim prophetarum*: qui libri quia pro breuitate adiuncti sunt, pro vno accipiuntur. ¶ Tertius est ordo *agiographorum*, id est sancta scribentium: in quo sunt libri nouem: quorum primus *Iob*; secundus *Psalterium*, tertius *Mille*, quod est *Prouerbia Salomonis*, quartus *Cheleth*: quod est *Ecclesiastes*, quintus *Sir asirim*, quod est *Cantica cantinorum*, sextus *Daniel*, septimus, *Dibre haiamim*, quod est verba dictum: hoc est *Paralipomenon*: qui & *Chronicon*: qui in duos libros diuiditur. apud Græcos & Latinos. octauus *Esdras*: nonus *Hester*: qui simul omnes v. viij. & ix. sunt. xxij. sicut superius comprehensi sunt. Quidam autem *Ruth* & *Rimoth*, quod Latine dicitur *Lamentatio Ieremie*, *agiographis* adiiciunt, & xxiii. volumina testamenti veteris faciunt, iuxta viginquatuor seniores, qui ante conspectum Domini assistunt. ¶ Quartus est apud nos ordo veteris testamenti, eorum librorum qui in canone Hebraico non sunt. Quorum primus *Sapientie* liber est, secundus *Ecclesiasticus*, Tertius *Thobias*. Quartus *Judith*. Quintus & sextus *Machabæorum*: quos licet Hebræi inter *apocrypha* separent, Ecclesia tamen Christi inter diuinos libros & honorat & prædicat. ¶ In nouo autem testamento duo sunt ordines. primus *euangelicus*, in quo sunt *Matheus*, *Marcus*, *Lucas* & *Ioannes*. Secundus *apostolicus*: in quo sunt *Paulus* in quatuordecim epistolis. *Petrus* in duabus. *Ioannes* in tribus. *Iacobus* & *Iudas* in singulis, Actus apostolorum & *Apocalypsis Ioannis*. ¶ Summa autem vtriusque testamenti trifariè distinguitur, id est, in *historia*, in *moribus*, in *allegoria*. Rursum ista tria multifariè diuiduntur, id est, quid à Deo, quid ab angelis vel hominibus gestum dictumque sit: quid à prophetis nuntiatum de Christo & corpore eius: quid de diabolo & membris eius: quid de veteri & nouo populo: quid de præfenti seculo & futuro regno atque iudicio.

De scriptoribus & vocabulis sanctorum librorum. CAP. II.

Veteris testamenti secundum Hebræorum traditionem hi perhibentur auctores. Primus *Moyfes* diuinæ historiae cosmographiam in quinque voluminibus edidit, quod

Pentateuchum nominatur. *Pentateuchum* autem à quinque voluminibus dicitur. & *επτε* enim Græcè quinque: & *εχρονος* volumen vocatur. *Genesis* liber inde appellatur, eo quod exordium mundi & generatio seculi in eo continetur. *Exodus* verò exitum ab *Egypto* vel egressum populi *Israel* dixerit: & ex ea causa nomen accepit. *Leuiticus* appellatur, eo quod *Leuitarum* ministeria & diuersitatem victimarum exequitur, totusque in eo ordo *leuiticus* annotatur. *Numerorum* liber vocatur, eo quod in eo egressus de *Egypto* tribus dinumerantur, & quadraginta duarum per heremum mansionum in eo descriptio continetur. *Deuteronomium* Græco sermone appellatur: quod Latine interpretatur *Secunda lex*, id est repetitio & euangelicæ legis præfiguratio: quæ sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia, quæ in eo replicantur. *Iosue* liber nomen accepit à *Iesu filio Naue*: cuius historiam continet: scriptorem verò eius eundem *Iosue* Hebræi asseuerant: in cuius textu post *Iordanis* transitum regna hostium subuertuntur: terra populo diuiditur, & per singulas vrbes, viculos, montes, atque confinia ecclesie celestisque *Hierusalem* spiritualia regna præfigurantur. *Judicum* nominantur à principibus populi: qui præfuerunt in *Israel* post *Moysem* & *Iosue* antequam *Dauid* & ceteri reges existerent. Hunc librum & *Ruth* edidisse creditur *Samuel*. *Liber Samuel* eiusdem *Samuelis* natiuitatem & sacerdotium & gesta describit, idcirco & ab eo nomen accepit. Et quamuis hic liber *Saul* & *Dauid* historiam contineat, vtrique tamen ad *Samuel* referuntur, quia ipse vnxit *Saul* in regnum, ipse *Dauid* in regem futurum. Cuius libri primam partem cõscripsit idem *Samuel*. sequentia verò eius vsque ad calcem scripsit *Dauid*. *Melachim* proinde appellatur: eo quod reges *Iudæ* & *Israeliticæ* gentis gestaque eorum per ordinem digerit temporum. *Melachim* enim Hebraicè, Latine *Regnum* interpretatur. Hunc librum *Jeremias* primus in vnum volumen coegit. Nam antea sparsus erat per singulorum regum historias. *Paralipomenon* Græcè dicitur: quod prætermisorum vel reliquorum nos dicere possumus: quia ea quæ in lege vel in regum libris vel omissa vel nõ plenè relata sunt, in isto summam & breuiter explicant. *Librum Iob* quidam *Moysem* scripsisse arbitrantur: alij vnum ex prophetis: nonnulli verò eundem *Iob* post plagam suæ passionis scriptorem fuisse existimant, arbitantes, vt qui certamina specialis pugnae sustinuit, ipse narraret quas victorias expediuit. Principia autem & fines libri *Iob* apud Hebræos prosoica oratione contexta sunt: media autem ipsius ab eo loco in quo ait: *Pereat dies in quâ natus sum*, vsque ad eum

ad eum locum : idcirco ego me reprehendo & ago penitentiam, omnia heroico metro discurrunt. *Psalterium* liber Græcè psalteriū, Latine organum dicitur. Vocatus autem liber *Psalterium*, quod vno propheta canente ad psalterium, Chorus consonando responderet. Titulus autem in psalmis Hebraicus Thehilim, quod interpretatur Volumē hymnorum. Auctores autem psalmodū sunt quæ ponuntur in titulo, Moyses silicet, & Dauid & Salomō, Asaph, Ethā, Idithim & filij Core, Emā, & reliquorū: quos Esdras vno volumine cōprehendit. Omnes autē psalmos apud Hebræos metrico carmine cōstat esse cōpositos. Nā in more Romani Flacci: & Græci Pin dari, nūc alii iābo currūt: nūc elegiacō personāt: nūc Sapphico nitēt trimetro: vel tetrametro pede incedētes. *Salomon* filius Dauid regis Israel iuxta numerū vocabulorū suorum tria volumina edidit: quorū primus est Hebraicè *Misla*: quæ Græci *Parabolai*: Latini *Prouerbiōrū* nomināt, eo quod in ipso sub comparatiua similitudine figuras verborum & imagines veritatis ostenderit. Ipsam autem veritatem ad intelligendum legentibus referuauit. Secundū librum *Cohelēth* vocauit, qui Græcè *Ecclesiastes* dicitur, Latine Concionator: eo quod sermo eius non specialiter ad vnum sicut in *Prouerbiis*, sed ad vniuersos generaliter dirigatur: docens omnia quæ in mundo cernimus caduca esse & breuia, & ob hoc minime appetenda. Tertium librum *Sir* hassim prænotauit: qui in Latinam linguā vertitur *Canticum canticorum*: vbi per epithalamium carmen coniunctionem Christi & Ecclesiæ mysticè canit. Dictum autem *Canticum canticorum*, eo quod omnibus canticis præferatur, quæ in scripturis sacris habentur: sicut quædam in lege dicuntur sancta, quibus maiora sunt, Sancta sanctorum. Horum autem trium librorum carmina, hexametris & pentametris versibus apud suos composita perhibentur, vt Iosephus & Hieronymus scribunt. *Esaias* euāgelista potius quàm propheta edidit librum suum: cuius omnis textus eloquentiæ prosa incedit. *Canticum* verò hexametro & pentametro versu discurrit. *Hieremias* similiter edidit librum suum cum threnis suis: quos nos *Lamenta* vocamus: eo quod in tristioribus rebus funeribūq; adhibeantur, in quibus quadruplex diuerso metro cōposuit alphabetū, quorū duo prima quasi sapphico metro scripta sunt: quia tres versiculos qui sibi nexi sunt, & ab vna tantūm litera incipiunt, heroicū coma concludunt. Tertium alphabetū trimetro conscriptum est: & à ternis literis ijdem versus terni incipiunt. Quartum alphabetum simile primo & secūdo habetur. *Ezechiel* & *Daniel* à viris quibusdam sapientibus scripti esse perhibentur: quorū *Ezechiel* prin-

cipia & fines multis habet obscuritatibus inuoluta. *Daniel* verò claro sermone regna mūdi pronuntiat & tempus aduentus Christi manifestissima prædicatione annotat. Hi sunt quatuor prophetae qui maiores vocātur: quia proluxa volumina condiderunt. *Liber* autem *duodecim prophetarum* auctorum suorum nominibus prænotatur: qui propterea dicuntur minores, quia sermones eorū breues sūt. Vnde & connexi sibi inuicem in vno volumine continentur: quorum nomina sunt: *Osée, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naū, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias & Malachias*. *Esdræ* liber auctoris sui titulo prænotatur, in cuius textu eiusdem Esdræ *Neemias* que sermones pariter continentur. Nec quæquā moueat, quod vnus Esdræ dicitur liber: quia secūdus, tertius & quartus non habentur apud Hebræos: sed inter apocryphos deputantur. *Hester librum* Esdras creditur conscripsisse. In quo eadem regina sub figura Ecclesiæ Dei populū à seruitute & morte eripuisse scribitur: atque interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, diei celebritas in posteros mittitur. *Liber sapientiæ* apud Hebræos nūquam est: vnde & ipse titulus græcam magis eloquentiam redoler. Hunc Iudæi *Philonis* esse affirmāt, qui proinde *Sapientiæ* nominatur: quia in eo Christi aduentus qui est sapientia Patris, & passio eius euidenter exprimitur. *Librum autem Ecclesiasticum* certissimè Iesus filius Sirach Hierosolimita nepos Iesu sacerdotis magni composuit: cuius meminit *Zacharias*: qui liber apud Latinos propter eloquiū similitudinem *Salomonis* titulo prænotatur: dictus autem *Ecclesiasticus*, eo quod de totius ecclesiæ disciplina religiose conuersationis magna cura & ratione sit editus. Hic liber apud Hebræos reperitur: sed inter apocryphos habetur. *Indith* verò & *Tobias* siue *Machabæorum libri*: quibus auctoribus scripti sint, minime constat. Habent autem vocabula ex eorum nominibus quorum gesta scribuntur. *Quatuor libros Euangeliorum*, quatuor Euangelistæ singulariter conscripserunt. Primus *Mattheus* cōscripsit Euangelium literis Hebraicis & sermonibus in Iudæa initiis euangelizare ab humana Christi natiuitate dicēs: Liber generationis Iesu Christi filii Dauid, filii Abraham: significans descendisse corporaliter ex semine patriarcharum Christū: sicut promissum erat in prophetis per Spiritū sanctū. Secundus *Marcus* plenus spiritu sancto scripsit Euangeliū Christi eloquio Græco in Italia secutus Petrum, vt discipulus. Is initium à spiritu prophetalis fecit, dicens, Vox clamātis in deserto, parate viam Domino: & reliqua, vt ostenderet Christū post assumptionem carnis Euangeliū prædicasse in mundo. Ipse enim Christus & propheta dictus est, si-

cut scriptam est, Et prophetam in gentibus posui te. Tertius *Lucas* inter omnes Euangelistas Græci sermonis eruditissimus, quippe ut medicus in Græcia Euangelium scripsit Theophilo Episcopo, initiatus à sacerdotali spiritu, dicens: Fuit in diebus Herodis regis Iudæ sacerdos quidam nomine Zacharias, ut manifestaret Christum post natiuitatē carnis & prædicationem Euangelij, hostiā fuisse effectum pro salute mundi. Ipse est enim sacerdos de quo dictum est in psalmis, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vbi enim Christus aduenit sacerdotium Iudæorum obmutuit: lex & prophetia cessauit. Quartus *Iohannes* scripsit Euangelium vltimus in Asia; incipiens à Verbo, ut ostēderet eundem saluatorem, qui pro nobis dignatus est nasci & pati: ipsum ante secula Dei Verbū esse: ipsum à cælo venisse, & post mortem iterum ad cælum remeasse. Hi sunt quatuor Euangelistæ quos per Ezechielem Spiritus sanctus significauit in quatuor animalibus. Propterea autē quatuor animalia, quia per quatuor mundi partes, fides Christianæ religionis eorum prædicatione disseminata est. Animalia autem dicta sunt: quia propter animam hominis per eos prædicatur Euangelium Christi. Nam & oculis plena erāt intus & foris, quoniam præuidentur ea Euangelia quæ dicta sunt à prophetis, & quæ miserant in priori tempore. Crura autē eorū recta: quia nihil prauum in Euangelis est. & alas senas tegentes crura & facies suas: reuelata sunt enim quæ tegebantur in aduentu Christi. *Euangelium* autem interpretatur bona annuntiatio. Græcè enim εὐγενεῖς dicitur annūciatio. Vnde & angelus nuncius dicitur. *Paulus Apostolus* suas scripsit epistolas quatuordecim, ex quibus nouem, septem ecclesiis scripsit, reliquas discipulis suis Timotheo, Tito, & Philemoni. Ad Hebræos autem epistola à plerisque Latinis eius esse incerta est, propter dissonantiam sermonis. eandemq; alij Barnabam conscripsisse, alij à Clemente scriptam fuisse suspicantur. *Petrus* scripsit duas nominis sui epistolas, quæ catholice ideo nominantur, quia non vni tantū populo vel ciuitati, sed vniuersis gentibus generaliter scripte sunt. *Iacobus & Ioannes & Iudas* suas scripserunt epistolas. *Actus apostolorum* primordia fidei Christianæ in gentibus & nascentis ecclesie historiam digerit. Actuum apostolorum scriptorem *Lucam* esse affirmat euang. listam: in quo opere nascentis Ecclesie infantia texitur, & apostolorum historia continetur. Vnde & actus Apostolorum dicitur. *Apocalypsim* librum *Iohannes* Euangelista conscripsit, eo tempore quo ob euangelij prædicationem in insula Pathmos traditur relegatus. *Apocalypsis* autem ex Græco

in Latinum reuelatio interpretatur. Reuelatio enim dicitur manifestatio eorū quæ abscondita erant. iuxta quod & ipse *Iohannes* dicit, *Apocalypsim* Iesu Christi quam dedit illi Deus palā facere seruis suis. Hi sunt scriptores sacrorum librorū, qui per Spiritū sanctum loquentes ad eruditionem nostram & præcepta viuendi, & credendi regulam, conscripserunt. Præter hæc & alia volumina *apocrypha* nuncupantur. *Apocrypha* autem dicta, id est secreta, quia in dubium veniunt. Est enim eorum occulta origo, nec patet Patribus ex quibus vsque ad nos auctoritas veracium scripturarum certissima & notissima successione peruenit. In iis apocryphis etsi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa, nulla est in eis canonica auctoritas, quæ rectè à prudentibus iudicantur non esse eorum credenda, quibus ascribuntur. Nam multa & sub nominibus prophetarum, & recentiora sub nominibus apostolorū ab hæreticis proferuntur, quæ omnia sub nomine apocryphorum auctoritate canonica diligenti examinatione remota sunt.

De bibliothecis interpretibus & interpretationibus librorum veteris Testamenti.

CAP. III.

Bibliotheca à Græco nomen accepit, eo quod ibi recondantur libri. Nam *Σβιβλιοθήκη* librum *Σβιβλιον* repositionem interpretatur. *Bibliotheca veteris testamenti* *Eldras* scriba post incensam legem à Chaldæis, dum Iudæi regressi fuissent in Hierusalem, diuino afflatus spiritu reparauit, cunctaque legis ac prophetarum volumina, quæ fuerunt à gentibus corrupta correxit, totūque vetus testamentum in viginti duos libros constituit, ut tot libri essent in lege, quot & literæ habebantur. *Apud Græcos* autem *Bibliothecam* primus instituisse *Pisistratus* creditur, Atheniensium tyrannus: quam deinceps ab Atheniensibus auctā *Xerxes* incensis Athenis euexit in Persas, *Isogōq;* post tempore *Seleucus Nicanor* rursus in Græciam retulit. Hinc studiū regibus vrbibusque cæteris natum est comparandi volumina diuersarum gentium, & per interpretes in Græcam linguā vertendi. dehinc magnus *Alexander* vel successores eius instruendis omnium librorum bibliothecis animū intēderunt, maxime *Ptolemæus* cognomēto *Philadelphus* omnis literaturæ sagacissimus, cum studio bibliothecarum *Pisistratum* æmularetur, non solum scripturas, sed etiā & diuinas literas in bibliothecam suam contulit. Nam septuaginta milia librorū huius temporibus *Alexandriæ* inuenta sunt.

De interpretibus. CAP. IIII.

Hic etiam & ab *Elcazarō* pontifice scripturas petens veteris Testamenti, in Græcam vocem ex Hebraica lingua per septuaginta

septuaginta interpretes transferre curauit: quas in Alexandrina bibliotheca habuit. Siquidē singuli in singulis separati, ita omnia per Spiritum sanctum interpretati sunt, ut nihil in alicuius eorum codice inuentum esset, quod in ceteris vel in verborum ordine discreparet. Fuerunt & alij interpretes, qui ex Hebraica lingua in Græcum sacra eloquia transtulerunt: sicut *Aquila, Symmachus, & Theodotian.* sicut etiam & *Vulgaris* illa interpretatio, cuius autor non apparet: & ob hoc sine nomine interpretis, *Quinta editio* nuncupatur. Preterea *sextam & septimam editionem* Origenes miro labore reperit, & cum ceteris editionibus comparauit. *Presbyter* quoque *Hieronymus* trium linguarum peritus: ex Hebræo in Latinum eloquium eadem scripturas conuertit, eloquentēque transfudit. Cuius interpretatio merito ceteris antefertur. Nam est & verborum tenacior, & perspicuitate sententiæ clarior, atque vt potē Christiana interpretatione verior.

De eo qui primum Romam libros aduexit.

CAP. V.

Romæ primus librorum copiam aduexit *Aemilius Paulus*, *Perse* Macedonum rege deuictō. deinde *Lucullus* ē Pontica præda. Post hos *Cæsar* dedit *Marco Varroni* negotium causa maximē bibliothecæ constituendæ. Primum autem Romæ bibliothecas publicauit *Pollio*, Græcas simul atque Latinas, additis autorum imaginibus in atrio quod de manubiis magnificentissimum instruxerat.

Qui apud nos bibliothecas instituerunt.

CAP. VI.

Pud nos quoque *Pamphilus Martyr*, cuius vitam *Eusebius* Cæsariensis conscripsit, *Pisistratum* in sacrae bibliothecæ studio adæquare primus contendit. Hic enim in bibliotheca sua prope triginta voluminum milia habuit. *Hieronymus* quoque atque *Genadius* ecclesiasticos scriptores toto orbe quærentes ordine profecuti sunt, eorūque studia in vno voluminis indiculo comprehenderunt.

Qui multa scripserunt. CAP. VII.

Marcus Terentius Varro apud Latinos innumerabiles libros scripsit. Apud Græcos quoque *Caliterius* miris atrollitur laudibus, quod tantos libros ediderit, quātos quisque nostrum aliena & scribere propria manu vix possit. De nostris quoque apud Græcos *Origenes* in scripturarum labore tam Græcos quā Latinos operum suorum numero

superauit. Denique *Hieronymus* sex milia librorum eius se legisse fatetur. Horum tamē omnium studia *Augustinus* ingenio vel scientia sua vicit. Nam tanta scripsit, ut diebus ac noctibus nō solū scribere libros eius quiscquam, sed nec legere quidem possit.

De generibus opusculorum.

CAP. VIII.

Opusculorum genera sunt tria. Primum genus excerpta sunt: quæ Græcè *scholia* nuncupantur, in quibus ea quæ videntur obscura vel difficilia, summam ac breuiter perstringuntur. Secundum genus, *homelie* sunt, quæ Latini verba appellant, quæ proferruntur in populis. Tertium, *tomi*: quos nos libros vel volumina nuncupamus. *Homelie* autem ad vulgus loquuntur: *tomi* verò, id est libri maioris sunt disputationis. *Dialogus* est collatio duorum vel plurimorum, quem Latini sermonem dicunt. Nam quos Græci *dialogos* vocant, nos sermones vocamus. *Sermo* autem dictus, quia inter vtrumque scribitur. Vnde & in *Virgilio*, *Multa inter se longo sermone ferebant. Tractatus*, est vnius rei multiplex expositio, eo quod trahat sensum in multa, sentiendo, contractando secum. Differt autē sermo, tractatus, & verbum. *Sermo* enim altera eget persona: *tractatus* specialiter ad seipsum est: *verbum* autem ad omnes. Vnde & dicitur, *Verbum fecit ad populum. Commentaria* dicta quasi cum mente. Sunt enim interpretationes, vt commenta iuris, commenta euangelij. Nam quicquid breuiter componitur *commentarium* dicitur: quod verò elongatur expositio nominatur. *Apologeticum* est excusatio, in quo solent quidam accusantibus respondere. In defensione enim aut negatione sola positum est, & est nomē Græcū. *Panagiricum* est licentiosum & lasciuiosum genus dicendi in laudibus regum: in cuius compositione homines multis mendaciis adulantur. Quod malum à Græcis exortum est: quorum leuitas instructa dicēdi facultate & copia incredibili multas mendaciorum nebulas suscitauit. *Fastorū libri* sunt, in quibus reges vel consules scribuntur, à fascibus dicti, id est potestatibus. Vnde & *Ouidij* libri *Fastorum* dicuntur, quia de regibus & consulibus editi sunt. *Proœmia* est initium dicendi. Sunt enim *proœmia* principia librorum, quæ ante causæ narrationem ad instruendum audientium aures coaptantur. Cuius nomen plerique latinis periti sine translatione posuerunt. Hoc autem vocabulum apud nos interpretatum, præfatio nuncupatur, quasi prælocutio. *Præcepta* sunt, quæ aut quid faciendum, aut quid non faciendum sit docent. Quid faciendum, vt *Di-*

lige Deum tuum:& honora patrem tuum,& matrem tuam. Quid non faciendum, vt, Non mœchaberis, non furtum facies. Similiter & gentilium præcepta vel iubent vel vetant. Iubent faciendum, vt Nudus ara, fere nudus. Vetant, vt Nêue inter vites corilum fere, nêue flagella, Summa pete. Primus autem præcepta apud Hebræos Moyſes scripſit: apud Latinos Martius vates primus præcepta compoſuit. Ex quibus eſt illud, Poſtremus dicas, primus taceas. *Parabole & problemata* nominibus ſuis indicant alius ſe perſeruari oportere. Parabola quippe alicuius rei ſimilitudinem per ſe gerit. quod licet ſit vocabulûm Græcum, iam tamen pro Latino uſurpatur. Et notum eſt quòd in parabolis quæ dicuntur per rerum ſimilitudines, rebus de quibus agitur comparantur. *Problemata* autem quæ Latina appellatur proſitiones, quæſtiones ſunt habentes aliquid quod diſputatione ſoluendû ſit. *Queſtio* aut eſt queſitio cum quaeritur, an ſit, aut quid ſit, aut quale ſit. *Argumentum* verò dictum quaſi argutum, vel quaſi argutè inuentum, ad comprobandas res. *Epistolam* propriè Græci vocant, quod interpretatur Latine miſſa. Antè cartæ & membranarum uſum, in dolatis ex ligno codicellis epistoliarum colloquia ſcribebantur. Vnde & portitores earum *tabellarios* vocauerunt.

De ceris. CAP. IX.

Cere literarum materies paruulorum nutritices. Iplæ dant ingenium pueris primordia ſenſus, quarum ſtudium primi Græci tradidiſſe produntur. Græci enim & Tuſci primùm ferro in ceris ſcripſerunt. poſtea Romani iuſſerunt, ne graphium ferreum quis haberet. Vnde & apud ſcribas dicebatur *Cerâ ferro ne cadito*. Poſtea inſtitutura eſt, vt in cera oſſibus ſcriberet, ſicut indicat Atta in ſatyrâ dicēs, Vertamus vomerem in ceram mucronèque aremus Oſſeo. — *Graphium* autem Græcè: Latine *ſcriptorium* dicitur. Nam *γραφον* dicitur ſcriptura.

De cartis. CAP. X.

Cartarum uſum primùm Ægyptus miniſtrauit, ceprum apud Memphiticam urbem, Memphis namque ciuitas Ægyptiorû eſt. vbi cartæ uſus inuentus eſt primùm, ſicut ait Lucanus, Conſcitur bibula Memphitis carta papiro. *Bibulam* autem *papirum* dixit quod humorem bibat. *Carta* autem dicta, quod carptim papii tegmen decerprum glutinatur. Cuius genera quàm plura ſunt. Prima & præcipua *Auguſtearegia* maioris forme in honorem Octauiani Auguſti appellata. ſecunda *Libiana* ad honorem Libiæ prouinciæ. tertia *hieratica* dicta, eo quod ad ſacros

libros eligebat, ſimilis Auguſteæ, ſed ſub colorata. Quarta *Teneotica* à loco Alexandria qui ita vocatur vbi fiebat. Quinta *Saltica* ab oppido Salo. ſexta *Corneliana* à Cornelio Gallo præfecto Ægypti primùm conſecta. ſeptima *emporetica*, quod ea merces inuoluuntur, cum ſit ſcripturis minus idonea.

De pergamenis. CAP. XI.

Pergameni reges cum carta indigerent, membranas primò excogitauerunt. Vnde & *pergamencarum* nomen huc uſque tradente poſteritate ſibi ſeruatum eſt. Hæc & *membrana* dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur. Fiebant autem primùm *coloris lutei*, id eſt crocci, poſtea verò Romæ *candida membrana* reperta ſunt: quòd apparuit inhabile eſſe: quòd & facile ſordeſcant, aciemque legentium ledant cum peritiores architecti neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putent, neque pauimenta alia quàm eucaritheo marmore, quòd auri fulgor hebetat. & eucharisti viriditas reſcitat oculos. Nam & qui nummulariam diſcunt, denariorum formis mirteos pannos ſubiiciunt, & gemmarum ſculptores, ſcarabæorum terga quibus nihil eſt viridius ſubinde reſpiciunt. & pîctores idem faciunt vt laborem viſus eorum viriditate recreent. *Membrana* autem aut *candida*: aut *lutea*: aut *purpurea* ſunt. *Candida* naturaliter exiſtunt. *Luteum membranum* bicolor eſt: quod à conſectore vna tingitur parte, id eſt crocatu. de quo Perſius, Iam liber & poſitis bicolor membrana capillis. *Purpurea* verò inſciantur colore purpureo: in quibus aurum & argentum liqueſcens, pateſcat in literis.

De libris conſiciendis. CAP. XII.

Quædam nomina librorum apud gentiles certis modulis conſciebantur. breuiore forma, carmina atque epistolæ. At verò hitoria maiore modulo ſcribebantur. & nò ſolum in carta vel membranis, ſed etiam & in momētis elephantinis textilibuſq; maluarum foliis atque palmarum. Cuius generis Cinna ſic meminit, Hæc tibi areteis multum inuigilata lucernis Carmina, quæ ignes nouimus aereos, Lewis inaridulo maluæ deſcripta libello Perſica vixi munera nauicula. Circumcidi libros Sicilia primùm increbruit. Nam initio pumicebantur. Vnde & ait Caullus, Cui dono lepidum nouum libellum Arido modo pumice expolitum?

De librorum vocabulis. CAP. XIII.

Codex multorum librorû eſt: liber vnius voluminis. Et dictus codex, per translationem

lationem à corticibus arborum, seu vitium, quasi caudex: quòd in se multitudinem librorum quasi ramorum contineat. *Volumen*, liber est à voluendo dictus: sicut apud Hebræos volumina legis, volumina prophetarum. *Liber*, est interior tunica corticis quæ ligno coheret: in qua antiqui scribebant. De quo Virgilius, Sic alta liber hæret in vltimo. Vnde & liber dicitur in quo scribimus: quia ante usum cartæ membranarum de libris arborum volumina fiebant, id est compaginabantur. Vnde & scriptores à libris arborum *librarios* vocauerunt.

De librariis & eorum instrumentis.

CAP. XIII.

Librarios, constat ante *bibliopolas* dictos. *Librarij* autem, idem & antiquatij vocantur: sed librarij sunt qui & noua & vetera scribunt. *antiquarij* qui tantummodo vetera, vnde & nomen sumpserunt. A scribendo autem *scriba* nomen accepit: officium exprimens vocabuli qualitate. Instrumenta scribæ, *calamus* & *penna*. Ex his enim verba paginis infiguntur: sed *calamus* arboris est *pena* autis, cuius acumen diuiditur in duo: in toto corpore vnitatem seruata. credo propter mysterium, vt in duobus apicibus vetus & nouum Testamentum signaretur, quibus exprimitur verbi sacramentum sanguine passionis effusum. Dictus autem *calamus* quod liquorem ponat. Vnde & apud nautas *calare* ponere dicitur. *Penna* autem à pendendo vocata, id est, volando. Est enim, vt diximus, auium. *Folij* autem librorum appellata: siue ex similitudine foliorum arborum: seu quia ex *folijs* fiunt, id est, ex pellibus quæ de occisus pecudibus detrahi solent: cuius partes *pagina* dicuntur, eo quòd sibi inuicem compingantur. *Versus* autem vulgò vocati: quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra. A sinistra enim ad dexteram primùm deducebant stilum: deinde conuertebantur ab inferiore & rursus ad dexteram versus: quos & hodie rustici versus vocant. *Scheda*, est quod adhuc emendatur, & nec dum in libris redactum est, & est nomen Græcū, sicut & *tomus*.

De canonibus Euangeliorum.

CAP. XV.

Canones Euangeliorum, Ammonius Alexandriæ Episcopus primus excogitauit, quem postea Eusebius Cæsariensis lectus plenius composuit. Qui ideo facti sunt: vt per eos scire & inuenire possimus, qui reliquorum Euangelistarum similia aut propria dixerūt. Sunt autem numero decē, quo-

rum *primus* cōtinet numeros, in quibus quatuor eadem dixerunt: Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes. *Secundus*, in quibus tres, Matthæus, Lucas, Marcus. *Tertius*, in quibus tres, Matthæus, Lucas & Iohannes. *Quartus*, in quibus tres, Matthæus, Marcus, Iohannes. *Quintus*, in quibus duo, Matthæus, Lucas. *Sextus*, in quibus duo, Matthæus, Marcus. *Septimus*, in quibus duo, Matthæus, Iohannes. *Octauus*, in quibus duo, Lucas, Marcus. *Nonus*, in quibus duo, Lucas, Iohannes. *Decimus*, in quibus singuli eorum propria quædam dixerunt: quorum expositio hæc est. Per singulos enim Euangelistas numerus quidam capitulis affixus adiacet, quibus numeris subdita est era quædam minio notata: quæ indicat in quoto canone positus sit numerus, cui subiecta est era. Verbi gratia: Si est era prima: in primo canone: si secunda in secundo: si tertia in tertio, & sic per ordinē vsq; ad decimum peruenies. Si igitur aperto quolibet Euangelio placuerit scire qui reliquorum Euangelistarum similia dixerunt, assumes adiacentem numerum capituli: & requires ipsam numerum in suo canone quem indicat, ibique inuenies qui & quid dixerunt: & ita demum in corpore inquisita loca, quæ ex ipsis numeris indicantur per singula Euangelia de eisdem dixisse inuenies.

De canonibus Conciliorum.

CAP. XVI.

Canon autem Græcè, Latine regula nūcupatur. *Regula* autem dicta, quòd rectè ducit, nec aliquando aliofsum trahit. Alij dixerunt regulam dictam vel quòd regat, vel quòd normam rectè viuendi præbeat: vel quia distortum prauūque corrigat. *Canones* autem *generalium conciliorum* à temporibus Constantini ceperunt. In præcedentibus namq; annis persecutione feruente: dogendarum plebium minimè dabatur facultas. Inde Christianitas in diuersas hæreses est scissa: quia non erat licentia episcopis in vni conuenire, nisi tempore suprascripti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis liberè congregari. Sub hoc etiam sancti Patres in concilio Nicæno de omni orbe terrarum conuenientes: iuxta fidem Euangelicam & Apostolicam secundum post Apostolos tradiderunt symbolum. Inter cætera autem concilia quatuor esse scimus venerabiles synodos: quæ totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Euangelia, vel totidem paradisi flumina. Harum *prima Nicæna synodus* trecentorum octodecim episcoporum Constantino Augusto imperante peracta est. In qua Ariana perfidia condemnata blasphemia, quam de inæqualitate sanctæ Trinitatis idem Arius asserbat: con-

substantialem Deo patri Deum filium eadem sancta synodus per symbolum definiuit. *Secunda* synodus centum quinquaginta patrum sub Theodosio Ieniore *Constantinopolis* congregata est, quæ Macedonium, Spiritum sanctum Deum esse negantem, condemnans, consubstantialem patri & filio Spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formam, quam tota Græcorum & Latino-
rum confessio in Ecclesiis prædicat. *Tertia* 10
synodus Ephesina prima, ducentorum episcoporum sub iunioris Theodosio Augusto edita est, quæ Nestorium duas personas in Christo asserentem iusto anathemate condemnauit: ostendens manere in duabus naturis, vnam Domini nostri Iesu Christi personam. *Quarta* synodus *Chalcedonenfis* sexcentorum triginta sacerdotum sub Martino principe habita est, in qua Eutychem Constantinopolitanum abbatem Verbi Dei & carnis vnam naturam pronunciantem, & eius defensorum Diocorum quondam Alexandrinum Episcopum, & ipsum rursus Nestorium cum reliquis hæreticis vna Patrum sententia prædamnavit, prædicans eadem synodus Christum Dominum de virgine sic natum, vt in eo substantiam diuinæ & humanæ confiteamur naturæ. Hæ quatuor sunt synodi principales, fidei doctrinam plenissime prædicantes: sed & si qua sunt concilia quæ sancti Patres spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore: quorum gesta in hoc opere condita continentur. *Synodus* autem ex Græco interpretatur comitatus vel cœtus. *Concilij* autem nomen tractum est ex Romano more. Tempore enim quo causæ agebantur, conueniebant omnes in vnum, communisque intentione tractabant. Vnde & concilium à communi intentione dictum. Nam *cilia* 40
olorum sunt. Vnde & *confidim*, id est, consilium. d in f literam transeunte. *Cœtus* verò conuentus est, vel congregatio à coeundo, id est, conueniendo in vnum. Vnde & conuentus est nuncupatus: sicut à conuentu cœtus vel concilium à societate multorum in vnum.

De cyclo Paschali. CAP. XVII.

Pascalem cyculum, Hyppolitus Episcopus 50
temporibus Alexandri Imperatoris primus conscripsit. Post quem probatissimi auctores Eusebius Cæsariensis, Theophilus Alexandrinus, Prosper quoque natione Aquitanus atque Victorinus amplificatis eiusdem festiuitatis rationibus, multiplices circulos ediderunt. Cuius quidem ratione beatissimus Cyrillus Alexandria vrbis Episcopus in xcv annos per quinque decem nouies calculans: quoto kalendas vel luna de-

beat paschalis solennitas celebrari, summa breuitate notauit. *Cyculus* autem vocatus, eo quod in orbe digestus sit, & quasi in circulo dispositum ordinem complectatur annorum sine varietate, & sine vlla arte. Vnde factum est, vt cuiusque materia *carmina* simplici rimitate facta *cyclicæ* vocarentur. Hinc & *læterculum* dictum, quod ordinem habeant stratum annorum.

Primus cyculus Decem nouenalis.

B. Com. an. ij. Idus	April.	xx.
C. vj. kal.	April.	xvj.
Em. xvj. kal.	Maij	xvij.
C. vj. Idus	April.	xx.
B. C. ix. kal.	April.	xv.
E. ij. Idus	April.	xvi.
C. ij. Non.	April.	xix.
E. viij. kal.	Maij	xx.
B. C. v. Idus	April.	xv.
C. ij. kal.	April.	xvij.
E. xij. kal.	Maij	xix.
C. Non.	April.	xv.
B. C. v. kal.	April.	xvij.
E. xvj. kal.	Maij	xvj.
C. vj. Idus	April.	xxj.
C. ix. kal.	April.	xvij.
B. E. Idus	April.	xvij.
C. ij. Non.	April.	xx.
E. viij. kal.	Maij	xxj.

Secundus cyculus lune.

		<i>luna</i>
C. v. Idus.	April.	xvij.
B. ij. kal.	April.	xx.
E. xij. kal.	Maij	xxj.
C. Non.	April.	xvij.
C. v. kal.	April.	xx.
B. E. xvj. kal.	Maij	xx.
C. kal.	April.	xvj.
E. xj. kal.	Maij	xvij.
C. Idus	April.	xx.
B. C. v. kal.	April.	xv.
E. xv. kal.	Maij	xvj.
C. v. Idus	April.	xx.
C. viij. kal.	April.	xv.
B. E. Idus	April.	xv.
C. Non.	April.	xvij.
C. v. kal.	April.	xxj.
E. iij. Idus	April.	xv.
B. C. kal.	April.	xvij.
E. xj. kal.	Maij	xvij.

Tertius cyculus lune.

		<i>luna</i>
C. viij. Idus	April.	xv.
C. iij. kal.	April.	xvij.
B. xv. kal.	Maij	xvij.
C. v. Idus	April.	xxj.
		C. viij.

C.vij.kal.	April.	xvij.
E.xvij.kal.	Maij.	xviii.
B.C.Non.	April.	xx.
E.vij.kal.	Maij.	xxj.
C.iiij.Idus	April.	xvij.
C.iiij.Non.	April.	xx.
B.E.xj.kal.	Maij.	xx.
C.vij.Idus	April.	xvj.
C.iiij.kal.	April.	xix.
E.xiiij.kal.	Maij.	xx.
B.C.iiij.Non.	April.	xv.
C.vij.kal.	April.	xviii.
E.xvij.kal.	April.	xviii.
C.iiij.kal.	Maij.	xix.
B.E.xiiij.kal.	April.	xv.

Quartus cyclus lune.

C.iiij.Idus.	April.	xix.
C.vij.kal.	April.	xv.
E.xviii.kal.	Maij.	xvj.
B.C.vij.Idus.	April.	xviii.
C.iiij.kal.	April.	xxj.
E.iiij.Idus	April.	xv.
C.iiij.Non.	April.	xviii.
B.E.x.kal.	Maij.	xviii.
C.xviii.kal.	Maij.	xxj.
C.iiij.kal.	April.	xvij.
E.xiiij.kal.	Maij.	xviii.
B.C.iiij.Idus	April.	xx.
C.vij.kal.	April.	xvj.
E.xvij.kal.	Maij.	xvij.
C.vij.Idus	April.	xx.
B.C.xj.kal.	April.	xv.
E.iiij.Idus	April.	xvj.
C.iiij.Non.	April.	xix.
E.ix.kal.	Maij.	xx.

Quintus cyclus lune.

B.C.vij.Idus.	April.	xvj.
C.iiij.kal.	April.	xix.
E.xiiij.kal.	Maij.	xx.
C.iiij.Non.	April.	xxj.
B.C.vij.kal.	April.	xvij.
E.xvij.kal.	Maij.	xix.
C.iiij.kal.	April.	xv.
E.xij.kal.	Maij.	xvj.
B.C.iiij.Idus	April.	xviii.
C.iiij.Non.	April.	xxj.
E.xvj.kal.	Maij.	xv.
C.vj.Idus	April.	xviii.
B.C.iiij.kal.	April.	xx.
E.xiiij.kal.	Maij.	xxj.
C.iiij.Non.	April.	xvij.
C.vj.Kal.	April.	xx.
B.E.xvij.kal.	Maij.	xx.
C.iiij.kal.	April.	xvj.
E.xij.kal.	Maij.	xvij.

A conditione mundi vsque ad hunc no-

uissimum cycli annum computantur anni VMdcccxx. post cuius expletionē ad primū exordium recurrendum. Antiquitus ecclesia pascha decima quarta luna cum Iudæis celebrabatur, quocunque die occurreret. Quem ritum sancti Patres in Nicæna synodo prohibuerunt, constituentes non solum lunam paschalem & mensē inquirere, sed etiam & diem resurrectionis Dominicæ obseruare: & ob hoc pascha à decima quarta luna vsque ad vigesimam primam extenderunt: ne dies Dominicus omitteretur. Pascha autem vocabulum non Græcum, sed Hebraicū est: nec à passione, quoniam πάσχα Græcè dicitur pascha à transitu Hebræo verbo pascha appellatum est, eò quod tunc populus Dei ex Ægypto transierit. Vnde & in Euangelio: Cum vidisset, inquit Iesus, quod venit eius hora vt transiret de mundo ad Patrem. Cuius nox ideo pernoctat ducitur, propter aduentum regis ac Domini nostri, vt tempus resurrectionis eius nos non dormientes, sed vigilantes inueniat: cuius noctis duplex ratio est: siue quod in eadem tunc vitam recepit cum passus est, siue quod postea eadem hora qua resurrexerit, ad iudicandum venturus est. Eo autem modo agimus pascha, vt non solum mortem & resurrectionem Christi in memoriam reuocemus, sed etiam cetera quæ circa eum attestantur, ad sacramentorum significationem inspiciamus. Propter initium enim nouæ vitæ, & propter nouū hominem, quæ iubemur induere & exuere veterem: expurgamus vetus fermentum, vt simus noua confectio, quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitæ nouitatem primus mensis nouorum in anni mensibus celebrationi paschali mysticè attributus est. Quod verò tertia hebdomada die pascha celebratur, id est, qui dies occurrit à decima quinta luna vsque in vigesimam primam hoc significat: quia in toto tempore seculi, quod septenario dierum numero agitur, nunc tertium tempus hoc sacramentum apparuit. Primum enim tempus est ante legem: secundum sub lege: tertium sub gratia. Vbi iam manifestatum est sacramentum prius occultum in prophetico enigmate: ideo & propter hæc tria seculi tempora resurrectio Domini tridua est. Quod verò à quarta decima luna vsque ad vigesimam primam per dies septem paschalis dies quaritur: hoc fit propter ipsum numerum septenarium, quo vniuersitatis significatio sepe figuratur, quæ etiam ipsi ecclesie tribuitur propter instar vniuersitatis: vnde & Ioannes Apostolus in Apoc. vij. scribit ecclesie. Ecclesia verò in ista adhuc mortalitate carnis constituta propter ipsam mutabilitatem, luna nomine significatur in Scripturis. Vaxia autem obseruantia opinionum pas-

chalis festiuitatis interdum errorem gignit. Latini namque à tertio Non. Martij vsque in tert. Non. Aprilis primi mensis lunam inquirunt, & si decimaquarta luna die Dominico prouenerit, in alio die Dominico pascha pertrahunt. Græci primi mensis lunam ab octauo idus Martias vsque in diem nonarum Aprilium obseruant: & si decimaquarta luna die Dominico incurrerit, sanctum pascha celebrant. Huiusmodi igitur dissensio inter utroque paschalem regulam turbat. *Communis annus* dicitur qui tantum lunationes, hoc est, dies cccliij, habet. Dicitur autem communis: quia sæpe duo coniuncti incedunt, vt inuicem se in paschali solennitate sequantur. Nam embolismus annus est semper solus. *Embolismus* annus est, qui tredecim menses lunares, id est, cccliij, dies habere monstratur. Ipse est annus sancto Moyse diuinitus reuelatus, in quo iubentur ij qui longius habitant in secundo mense pascha celebrare. Embolismus autem nomen Græcum est, quod interpretatur Latine superaugmentum, eo quod expleat numerum annorum communium: quibus vndecim lunares dies deesse cernuntur. Embolismi autem anni & communes sic inueniuntur. Si enim à decima quarta luna pasche precedentis vsque ad decimam quartam sequentis cccliij dies fuerint, embolismalis annus est. si cccliij, communis. *Bisextus* est post annos quatuor vnus dies adiectus. Crescit enim per singulos annos quarta pars assis, id est, duodecim horæ. At vbi quarto anno assen compleuerit, bisextilera annum facit. Dicitur autem bisextus, quia bis sexies ductus assen facit: quod est vnus dies, sicut quadrantem propter quater ductum, quod est bisextus: quem super dierum cursum in anno sol facit: siue quod nequeat annum subintroducere: nisi bisexta nonas Mart. computaueris, hoc est & prima die sex. non. Mart. & addito bis sexto alio die sexta non. Mart. iteraueris. A sexto autem non. Mart. vsque in diem pridie kal. Ianuarias, in lunæ cursu bisextus apponitur, atque inde detrahitur. *Intercalares autem dies* idcirco vocantur: quia interponuntur, vt ratio lunæ, solisque conueniat. Calare enim ponere dicitur, intercalare interponere. *Epactas* Græci vocat, Latini adiectiones annuas lunares, quæ per vndenarium numerum vsque ad tricenarium in se resoluuntur. Quas idcirco Ægyptij adiciunt vt lunaris emensio rationi Solis æquetur. Luna enim iuxta cursum suum vigintinouem semis dies lucere dignoscitur, & sunt in annum lunares dies cccliij, remanent ad cursum anni solares dies vndecim, quas Ægyptij adiciunt. Vnde & *adiectiones* vocantur: absque his non inuenies Lunam quora fit in quolibet anno & mense

& die. Iste epacta: semper xj. kal. April. reperiuntur in eadem luna qua fuerit eo die. Continentur autem circulo decemnouenali: sed cum ad xxix. epactas peruenerit, qui est circulus decemnouenalis, iam sequenti anno non addes super viginti nouem, vndecim, vt decem annuncies detractis triginta, sed inde reuerteris vt vndecim pronuncies.

De reliquis festiuitatibus.

CAP. XVIII.

Festiuitas dicta à festis diebus, quasi festiditas, eo quod in eis sola res diuina fit. Quibus contrarij sunt fasti, in quibus ius futur, id est, dicitur. *Solemnia* à sacris dicitur, ita suscepta, vt mutari ob religionem non debeat: à solito, id est, summo atque solido nominata. *Celebritas* autem nominatur, quod non ibi terrena, sed cælestia tantum agantur. *Pascha* festiuitatum omnium prima est, de cuius vocabulo iam superius dictum est. *Pentecoste* sicut & pascha apud Hebræos celebris dies est, quod post quinque decades pasche celebratur: vnde & vocabulum sumptit. *Triz* enim Græcè quinque, in quo die secundum legem panes Propositionis de nouis frugibus offerbantur. Cuius figuram annus iubilæus in testamento veteri gessit: que nunc iterum per figuram repromissionis æternam requiem præfiguratur. *Epiphania* Græcè, Latine apparitio siue manifestatio vocatur. Eo enim die Christus sideris indicio apparuit Magis adorandus. Quod fuit figura primitiæ credentium gentium. Quo die & dominici baptismatis sacramentum, & permutata in vinum aquæ factorum per dominum signorum principia extiterunt. *Due* sunt autem *epiphania: prima*, in qua natus Christus pastoribus Hebræorum angelo nunciantem apparuit: *secunda*, in qua ex gentium populis stella indice præsepis cunabula Magos adoratos exhibuit. *Scenopogia* solennitas Hebræorum, de Græco in Latinum, tabernaculorum dedicatio interpretatur: que celebratur à Iudeis in memoriam expeditionis, cum ab Ægypto promoti in tabernaculis agebāt, & ex eo scenopogia dicitur. *Eni* enim Græcè, Latine tabernaculum dicitur. Quæ solennitas apud Hebræos Septembri mense celebrabatur. *Neomenia* apud nos kalendæ: apud Hebræos autem (quia secundum lunarem cursum menses supputantur) & Græcè *μήνη* luna appellatur: inde neomenia, id est, noua luna. Erant enim apud Hebræos ipsi dies kalendarum ex legali institutione solennes: de quibus dicitur in Psalmo: Canite initio mensis tuba, in die insigni solennitatis vestre.

Encanias

Encenia autem est noua templi dedicatio. Græcè enim *ἐνούσιον* dicitur nouum. Quando enim aliquid nouum dedicatur, encenia dicitur. Hanc dedicationis templi solemnitate Iudæi Octobri mense colebant. *Dies palmarum* ideo dicitur, quia in eo Dominus & saluator noster, sicut Propheta cecinit, Hierusalem tendens a bello sedisse perhibetur. Tunc gradens cum ramis palmarum multitudo plebeium obuiam ei clamauerunt: Olanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Vulgus autem, ideo diem hunc *Capitulium* vocant: quia tunc moyses est, lauandi capita infantium, qui vngendi sunt: ne obseruatione quadragesima sordidata, ad vñtionem accederent: hoc autem die symbolum consentibus traditur propter confinem Dominicæ pasche solennitatem: vt qui iam ad Dei gratiam percipiendam festinant, fidem quam cõfiteantur agnoscam. *Cena Dominica*, dicta est, eo quod in illo die Saluator pascha cum discipulis suis fecerit, quod & vsque hodie sicut est traditum, celebratur, sanctumque in eo chrisma conficitur. *Sabbatum*, ab Hebraeis ex interpretatione vocabuli sui requies nominatur: quod Deus in ipso, perfecto mundo, requieuisset. Siquidem & eo die requieuit in sepulchro Dominus, vt quietis illius mysterium confirmaret: quod Iudæis obseruandum in vmbra futuri præceptum est. Sed postquam Christus in sepultura sua eius figuram adimpleuit, obseruatio eius quieuit. *Dominicus dies*, proinde vocatur: quia in eo resurrectionis Domini nostri gaudium celebratur. Qui dies non Iudæis, sed Christianis in resurrectionem Domini declaratus est, & ex illo cepit habere festiuitatem suam. Illis enim solum celebrandum sabbatum traditum est: quia erat ante requies mortuorum: resurrectio autem illius erat, qui resurgens a mortuis nõ moreretur. Postquam autem facta est talis resurrectio in corpore Domini, vt præiret in capite Ecclesiæ, quod corpus Ecclesiæ speraret in fine, iam dies Dominicus, id est, octauus, qui & primus, celebrari cepit.

De officii. CAP. XIX.

Officiorum plurima sunt genera: sed præcipuum illud quod in sacris diuinisque rebus habetur. Officium autem ab efficiendo dictum, quasi officium: propter decorem sermonis vna mutata litera: vel certè vt quisque illa agat, quæ nulli officiat, sed prosint omnibus. *Vespertinum officium*, est in noctis initio vocatum, à stella vespere quæ surgit oriente nocte. *Matutinum* verò officium, est in lucis initio à stella lucifero appellatum, quæ inchoante mane oritur. Quorum duorum temporum significatione ostendi-

tur, vt die ac nocte semper Deus laudetur. *Missæ*, tempore sacrificij est: quando catechumini foras mittuntur, clamante leuita, *Si quis catechumenus remansit, exeat foras.* & inde missa: quia sacramentis altaris interesse non possunt, qui nondum regenerati noscuntur. *Chorus*, est multitudo in factis collectus & dictus chorus, quod initio in modum coronæ circa aras starent & ita psallerent. Alij chorus dixerunt à concordia, quæ in charitate consistit, quia si charitatem non habeat, respondere conuenienter non potest. Cum autem vnus canit Græcè *monodia*, Latine *scintillum* dicitur: cum verò duo canunt, *bicinium* appellatur: cum multi, *chorus*. Nam *chora* ludicrum cantilenæ, vel saltationes clausum sunt. *Antiphona*, ex Græco interpretatur vox reciproca: duobus scilicet choris alternatim psallentibus ordine commutato: siue de vno ad vnum, quod genus psallendi Græci inuenisse traduntur. *Responsorios* Itali tradiderunt. Quod carmen inde *responsorios cantus* vocant, quod alio desinente id alter respõdeat. Inter respõorios autem & antiphonas hoc differt, quod in *responsorios* vnus versus dicitur: in *antiphonis* autem versibus alternant chori. *Lectio*, dicitur, quia nõ cantatur vt psalmus vel hymnus: sed legitur tantum. Illic enim modulatio, hic sola pronuntiatio quaeritur. *Canticum*, est vox cantantis in latinitate. *Psalmus* autem dicitur, qui cantatur ad Psalterium, quo vsum esse prophetam Dauid in magno mysterio prodit historia. Hæc autem duo in quibusdam Psalmorum titulis iuxta musicam artem alternatim sibi apponuntur. Nam *canticum Psalmi* est id quod cum organum modulatur, vox postea cantantis eloquitur. *Psalmus* verò canticum quod humana vox præloquitur, ars organi modulantis imitatur. *Psalmus* enim à psalterio dicitur: vnde nec mos est ex alio opere cum cõponi. Tres autem gradus sunt in cantando: primus *succentoris*: secundus *incentoris*: tertius *accetoris*. *Diapsalma*, Hebræum verbum quidam esse volunt: quo significatur, semper, id est, quod illa quibus hoc interponitur sempiterna esse confirmant. Quidam verò Græcum verbum existimant, quo significatur interuallum psallendi: vt *psalma* sit quod psallitur: *diapsalma* verò interpositum in psallendo silentium: vt quemadmodum *sympsalma* dicitur vocum copulatio in cantando: ita *diapsalma* disiunctio earum, vbi quædam requies distinctæ cõtinuationis ostenditur. Vnde illud probabile est, non coniungendas sententias in psallendo, vbi *diapsalma* interposita fuerit: quia ideo interponitur vt conuersio sensuum vel personarum esse noscatur. *Hymnus*, est canticum laudantium, quod de Græco in Latinum interpretatur, pro eo, quod sit car-

men letitiæ & laudis. Propriè autem hyni sunt continentes laudem Dei. Si ergo sic laus & non sit Dei, non est hymnus. si sit & laus & Dei laus & non cantetur, non est hymnus. Si ergo in laudem Dei dicitur, & cantatur, tunc est hymnus. Cui contrarium est *threnium*, quod est lamenti carmen & funeris. *Alleluia* duorum verborum interpretatio est hoc est, laus Dei, & est Hebræum. *Ia* enim vnum est de decem nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur. *Amen*, significat verè siue fideliter, quod & ipsum Hebræum est. Quæ duo verba *amen* & *alleluia* nec Græcis, nec Latinis, nec barbaris licet in suam linguam omninò transferre: vel alia lingua annunciare. Nam quamuis interpretari possint: propter sanctiorem tamen auctoritatem seruata est ab apostolis in iis propriè linguæ antiquitas. Tanto enim sacra sunt nomina: vt etiam Iohannes in Apocalypsi referat se spiritu reuelante vidisse & audiuisse vocem cœlestis exercitus tanquam vocem aquarum multarum & tonitruum validorum dicentium: amen & alleluia: ac per hoc sic oportet in terris vtraque dici sicut in cælo resonant. *Osanna* in alterius linguæ interpretationem in toto transire non potest. Osi enim saluifica interpretatur: anna interiectio est, motum animi significans sub deprecantis affectu. Intègre autem dicitur osianna: quod nos corrupta media vocali litera & elisa: dicimus osanna, sicut fit in versibus cum scandimus. Litera enim prima verbi sequentis extremam prioris verbi veniens excludit, & dicitur Hebraicè osanna, quod interpretatur saluifica. subaudiendo vel populum tuum, vel totum mundum. *Offertorium*, tali ex causa sumpsit vocabulum. *Fertum* enim dicitur oblatio quæ alteri offertur, & sacrificatur à Pontificibus, à quo offertorium nominatur, quasi propter fertum. *Oblatio* vocatur: quia offertur. *Dona*, propriè Dei dicuntur: *munera* hominum. Nam *munera* dicuntur obsequia quæ pauperes diuitibus loco munerum soluunt. Ita *munus* homini datur: *donum* Deo. Vnde etiam in templis donaria dicimus. *Munera* autem vocantur: quia manibus vel accipiuntur, vel dantur. Duo autem sunt quæ offeruntur, *donum* & *sacrificium*. *Donum*, dicitur quicquid argento auròque aut qualibet alia specie efficitur. *Sacrificium* autem est victima & quæcunque cremantur in ara, seu ponuntur. Omne autem quod Deo datur, aut dedicatur, aut consecratur. *Quod dedicatur*: dicendo datur, vnde & appellatur. Vnde & errant qui *dedicationem* consecrationem putant significare. *Immolatio*, ab antiquis dicta, eo quòd in mole altaris posita victima caderetur. Vnde & *matatio* post immolationem est. Nunc autem

immolatio panis & calicis conuenit: libatio autem tantummodo calicis oblatio est. Hinc est illud: Et libauit de sanguine vix. sic & secularium quidam poetarum: Nunc, inquit, pateras libate Ioui. *Libare* enim propriè fundere est. sumptumque nomen de Libero quodam qui in Græcia vium reperit vitis. *Hosie*, apud veteres dicebantur sacrificia, quæ fiebant antequam ad hostem pergerent. *Victima* verò sacrificia, quæ post victoriam deuictis hostibus immolabantur. Et erant victimæ maiora sacrificia quam hostiæ. Alij victimam dictam putauerunt: quia ictu percussa cadebat: vel quia victa ad aras ducebatur. *Holocauftum* illud est, vbi totum igne consumitur quod offertur. Antiqui enim cum maxima sacrificia ministrarent, solebant totas hostias in sacrorum consumere flamma: & ipsa erant holocaustomata. *Incensio* enim Græcè, totum dicitur, *incensio*: & holocaustum totum incensum. *Cerimonia*, apud Latinos dicuntur sacra omnia, quæ apud Græcos *Orgia* vocantur. Propriè autem visum est doctoribus à carèdo appellari *cerimonia*, quasi carimonia, eo quòd ea quæ in sacris diuinis offeruntur, in suo vsu carerent homines: quod etiam nomen in vsu est literarum sanctarum. Alij *cerimonia*s propriè in obseruationibus Iudæorum credunt: abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quòd obseruantes careant his rebus, quibus se abstinerint. *Sacrificium* dictum, quasi sacrum factum: quia prece mystica cōsecratur: in memoriam pro nobis Dominicæ passionis: vnde hoc eo iubente corpus Christi & sanguinem dicimus, quòd dum sit ex fructibus terræ, sanctificatur, & fit sacramentum, operante inuisibiliter Spiritu Dei: cuius panis & calicis sacramentum Græci Eucharistian dicunt, quod Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & sanguine Christi? *Sacramentum*, est in aliqua celebratione: cum res gesta ita sit, vt aliquid significare intelligatur, quod sanctè accipiendum est. Sunt autem sacramenta, baptismū & crisma: corpus & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicuntur: quia sub tegumeto corporaliū rerū, virtus diuina secretius salutē eorundem sacramentorum operatur: vnde & à secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Quæ ideo fructuosè penes Ecclesiam fiunt: quia sanctus in ea manēs spiritus, eorundem latenter sacramentorum operatur effectum: vnde seu per bonos seu per malos ministros intra Dei Ecclesiam dispensetur: tamen quia Spiritus sanctus mysticè illa viuificat: quæ quondam Apostolico in tempore, visibilibus apparebat operibus: nec bonorū meritis dispensatorum amplifi-

amplificatur hæc dona, nec malorum attenuantur: quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus: Vnde & Græcè mysterium dicitur, quod secretam & reconditam habet dispensationem. *Baptismum* Græcè, Latine tinctio interpretatur, quæ idcirco tinctio dicitur: quia ibi homo spiritu gratiæ in melius immutatur, & longè aliud quam erat, efficitur. Prius enim deformitate peccatorum fœdi eramus: in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum: vnde in Canticis scribitur canticorum, Quæ est ista quæ ascendit dealbata? Cuius mysterium non aliter nisi sub Trinitatis designatione, id est, Patris & Filij & Spiritus sancti cognominatione completur, dicente Domino ad apostolos: Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Sicut enim in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum confirmat ternarius numerus nominum diuinorum. Quod autem per aquam baptismum datur, hæc ratio est. Voluit enim Dominus ut res illa inuisibilis, per congruens, sed profectò contractabile & visibile impenderetur elementum, super quod etiam in principio ferebatur Spiritus sanctus. Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latèter eius mysterio per Spiritum purificatur & animus. Cuius sanctificatio ita est. Inuocato enim Deo descendit Spiritus sanctus de cælis, & medicatis aquis sanctificat eos de semetipso & accipiunt vim purgationis, & in eis ut caro & anima delictis inquinata mundetur. *Chrisma* Græcè, Latine unctio nominatur: ex cuius nomine & Christus dicitur, & homo post lauacrum sanctificatur. Nā sicut in baptismo peccatorum remissio datur: ita per unctioem sanctificatio spiritus adhibetur: & hoc de pristina disciplina, qua vngi in sacerdotium & in regnū solebant: ex quo & Aaron à Moysè unctus est. Quæ dum carnaliter fit, spiritualiter proficit: quomodo & in ipsa baptismi gratia, visibilis actus est quod in aqua mergimur: sed spiritualis effectus, quod delictis mundamur. Hoc significat illud vnguentum: quod peccatrix mulier super pedes, & ea quæ dicitur non fuisse peccatrix super caput Iesu fudisse scribitur. *Manus impositio* idem fit ut per benedictionem aduocatus inuiteretur Spiritus sanctus. Tūc enim ille patet post mundata & benedicta corpora libens à Patre descendit, & quasi super baptismi aquam tanquam super pristinam sedem recognoscens quiescit. Nā legitur quod in principio aquis superferebatur Spiritus sanctus: *Exorcismus* Græcè, Latine coniuratio siue sermo increpationis est aduersus diabolum ut discédat: sicut est illud in Zacharia: Et ostendit mihi Iesum facer-

dotem magnum stantem coram angelo Domini, & Sathan stabat à dextris eius, ut aduersaretur ei: & dixit Dominus ad Sathan: Increpet Dominus in te Sathan, & increpet Dominus in te qui elegit Hierusalem. Hoc est exorcismus: increpare & coniurare aduersus diabolum: vnde sciendū quod non creatura Dei in infantibus exorcizatur aut exsufflatur, sed ille sub quo sunt omnes qui in peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. *Symbolum* per linguam Græcam signum vel cognitio interpretatur. Discessuri enim apostoli ad euangelizandum in gentibus: hoc sibi prædicationis signum vel indicium posuerunt. Continet enim confessionem Trinitatis, & unitatem Ecclesiæ, & omne Christiani dogmatis sacramentum. Quod symbolum fidei & spei nostræ non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. *Oratio* petitio dicitur. Nam orare est petere, sicut exorare impetrare. Constat autem oratio loco & tēpore. Loco, quia non ubique, cum prohibeamur à Christo orare in publico: sed ubi opportunitas dederit, aut necessitas importauerit. Neque enim contra præceptum reputatur ab apostolis factum, quia in carcere audientibus custodibus orabant & canebant Deo. De tempore verò dictum est: Sine intermissione orate, sed hoc in singularibus. Nam est obseruatio quarundam horarum communium: quæ diei interspacia signant, tertia, sexta & nona: Similiter & noctis, sed idem orandi hæc horæ diuisæ sunt: ut si forte aliquo fuerimus opere detēti: ipsum nos ad officium tempus admoneat: quæ tempora in Scripturis inueniuntur. Primum enim Sanctus Spiritus congregatis discipulis hora tertia est infusus. Petrus qua die visionem communicationis in illo vasculo expertus est, sexta hora orandi gratia ascenderat. Idem etiam cum Iohanne hora nona templum adiit quando claudum sanitate reformauit. Sed & Daniele legimus hæc tēpora in oratione obseruasse: & utiq; ex Israelis disciplina, ut ne minus quam ter in die adoremus. Debitorum enim sumus trium personarum, Patris & filij & Spiritus sancti, exceptis utiq; & aliis legitimis orationibus, quæ sine vlla admonitione debentur in ingressu noctis ac noctis siue vigiliarum: sed & cibum non prius sumere, quam interposita oratione debemus. Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria: quia priora cœlestia quam terrena. Qui autem vult orationem suam volare ad Dominum, faciat illi duas alas, ieiunium & eleemosynam, & ascendet celeriter & exaudietur. *Ieiunium* est parsimonia victus, abstinentiæque ciborum, cui nomen est inditum ex quadam parte viscerū tenui semper & vacua: quod vulgò ieiunium vocatur.

Vnde Ieiunij nomen creditur derivatum: quod sui inedia viscera vacua & exinanita existunt. *Ieiunium* autem & *statio* dicitur. *Statis* autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quod nulla letitia obueniens castris stationem militum rescindat. Nam letitia libentius: tristitia sollicitius administrat disciplinam. vnde & milites nunquam immemores sacramenti magis stationibus parent. Discernunt autem quidam inter ieiunium & stationem. Nam *ieiunium* est indifferenter cuiuslibet diei abstinentia: non secundum legem, sed secundum propriam voluntatem. *statio* autem est observatio statutorum dierum vel temporum, dierum, ut quarta feria & sexta ieiunium: ex veteri lege preceptum: de qua statione in Evangelio dixit ille: Ieiuno bis in sabbato, id est, quarta & sexta sabbati. Temporibus autem quae legalibus ac prophetis institutionibus terminatis temporibus statuta sunt, ut ieiunium quarti, quinti, septimi, & decimi mensis, vel sicut in Evangelio dies illi, in quibus ablati sunt sponsum, vel sicut observatio quadagesimae, quae in uniuerso orbe institutione apostolica observatur circa confinium Dominicae passionis. His tertium genus quidam adiiciunt: quae *Xerophagiam* dicunt, abstinentiam scilicet humentium ciborum. Vnde & nomen hoc datum, eo quod a siccis quidam escis vrantur. *Poenitentia* appellata, quasi punientia, eo quod ipse homo in se puniat poenitendo quod male admisit. Nam nihil aliud agunt quos veraciter poenitet: nisi ut id quod male fecerunt impunitum esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parentibus ille parcat: cuius alteri iustumque iudicium nullus contemptor euadet. Perfecta est autem poenitentia, praeterita delectare & futura non admittere. Haec secunda in similitudinem fontis est: ut si forte impugnate diabolo aliquod peccatum irreperit, huius satisfactione purgetur. *Satisfactio* autem est causas peccatorum & suggestiones excludere & ultra peccatum non iterare. *Reconciliatio* vero est quae post complementum poenitentiae adhibetur. Nam sicut conciliamur Deo, quando primum a gentilitate conuertimur: ita reconciliamur, quando post pec-

catum poenitendo regredimur. *Exomologesis* Graeco vocabulo dicitur, quod Latine confessio interpretatur: cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intelligitur confessio, sicut est: Confiteor tibi Pater Domine caeli & terrae, aut dum quisque confitetur sua peccata ab eo indulgenda, cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo Graeco vocabulo exprimitur & frequentatur *exomologesis*, quae delictum nostrum Domino confitemur: non quidem ut ignaro, cuius cognitioni nihil occultum est, sed confessio est rei scilicet eius quae ignoratur professio cognitio. Vtile enim ac iocundum quisquam esse existimauerat, rapere, adulterari, furari, sed ubi haec aeternae donationi obnoxia esse cognouit, cognitis iis, confitetur errorem. *Confessio* autem erroris, confessio est desinendi: desinendum ergo ad peccatisidum confessio est. *Confessio* autem antecedit, remissio sequitur. Ceterum extra veniam est qui peccatum cognoscit, nec cognitum confitetur. Itaque *exomologesis* prosternendi & humiliandi hominis disciplina est: habitu atque victu, sacco & cineri incubare: corpus sordibus obscurare: animum moribus deicere: illa quae peccauit tristi tractatione mutare. *Letaniae* autem Graeco nomine appellantur, quae Latine dicuntur rogationes. Inter letanias vero & *exomologesis* in hoc differt, quod *exomologesis* pro sola confessione peccatorum agitur: *letaniae* vero dicuntur propter rogandum Dominum & impetrandum in aliquo misericordiam eius. Sed nunc iam utrumque vocabulum sub vna significatione habetur: nec distat vulgo utrum *letaniae*, an *exomologesis* dicantur. *Supplicationis* autem nomen quodammodo nunc ex gentilitate retinetur. Nam *seru* aut legitima: erant apud eos, aut indictae. *Indictae* autem quia paupertas antiqua Romanorum ex collatione sacrificabat, aut certe de bonis damnatorum. Vnde *supplicia* dicuntur: supplicationes quae fiebant de bonis passorum supplicia. *Sacra* enim res de rebus execrandorum fiebant.

* *

ISIDORI